

Секція: Гроші, фінанси і кредит

Оптимізація управління державним боргом в контексті світового досвіду врегулювання боргових проблем

Федорович Ірина Михайлівна

аспірант кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування
Тернопільського національного економічного університету

Обсяги боргів переважної більшості країн світу постійно збільшуються. Причиною цього явища є дефіцит бюджетів, надмірні витрати на оборону та управління, фінансування ефективних соціальних та інфраструктурних програм, які не співмірні з державними бюджетами країн, що їх реалізують. Так, згідно з даними МВФ, державний борг економічно розвинутих країн у середньому збільшився з 72,6% ВВП у 2007 р. до 98,7% ВВП у 2013 р. Найвищий рівень боргового навантаження у Японії – 242,9% ВВП, Греції – 187,9% ВВП, Італії – 120,1% ВВП, США – 108,9% ВВП, Ірландії – 96,1% ВВП, Ісландії – 95% ВВП. Обсяг державного боргу України становить 39% ВВП [1].

У кризовий період у практику управління державними боргами було запроваджено нові інструменти боргової політики – розміщення нових цінних паперів, зміна процедур і механізмів розміщення позик, проведення операцій із борговими зобов'язаннями на відкритому ринку. Наприклад, у США і Канаді почали розміщувати трирічні позики, в Австралії було запроваджено облігації, прив'язані до темпів інфляції. Аналогічно у багатьох країнах із ринками, що формуються, набули поширення облігації з плаваючими відсотковими ставками [2, с. 99].

На сьогодні боргова політика багатьох країн, зокрема Росії, направлена на поступове скорочення зовнішніх державних позик. Подібної спрямованості боргової політики дотримується Казахстан, внутрішній борг якого складає 90 % загальної суми заборгованості. Для покриття бюджетного дефіциту уряд даної

країни використовує внутрішні позики і кредити міжнародних фінансових організацій.

Управління державним боргом Латвії спрямовано на побудову ефективного боргового менеджменту, що поєднує забезпечення фінансовими ресурсами за найменшими цінами та страхування фінансових ризиків за умови стабільності і цілісності фінансової системи. Борговий менеджмент даної країни включає управління борговим портфелем та управління державними запозиченнями.

Особливістю управління державним боргом різних країн є підходи до його реалізації на інституціональному рівні, які включають виконання функцій з управління державним боргом міністерства фінансів, розподіл повноважень з управління державними боргом між міністерством фінансів та Центральним банком. Досить поширеною є практика створення координаційного комітету вищого рівня. Особлива роль у питаннях контролю за борговими операціями відводиться вищим аудиторським установам, які здійснюють аудит звітності та діяльності органів управління державним боргом.

У більшості країн органи, відповідальні за управління державним боргом, під час кризи проводили також спеціальні операції для підвищення ліквідності ринку. Такі операції включали передусім обмін боргу і викуп боргу. Використання механізмів підтримки ринку, таких, як операцій РЕПО, стало масовішим.

З метою забезпечення довгострокової фінансової стабільності багато держав прийняли бюджетні правила, що покладають обмеження на фіскальну політику і на практиці приймають форму кількісних лімітів для бюджетних агрегатів чи індикаторів фінансової стабільності. Зокрема, у державному бюджеті Білорусії обмежено приріст державного внутрішнього боргу на рівні 3% ВВП [3, с. 60].

В провідних європейських державах також встановлено чіткий контроль за річним приростом державного боргу. Зокрема у Німеччині різниця між сумою випущених і погашених позик у даному році не може перевищувати

асигнувань на капітальні вкладення у федеральному бюджеті та бюджеті держав. У Великобританії відношення розміру внутрішнього державного боргу до ВВП має залишатись на рівні 30% [4, с. 70].

Статтею 18 Бюджетного кодексу України визначено, що загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60% річного номінального обсягу ВВП [5]. Фактична сума державного боргу України на кінець 2011 р. становила 36,3% ВВП, на кінець 2012 р. - 36,6% ВВП, на кінець 2013 р. - 39% ВВП [6]. Тобто Бюджетний кодекс, створює можливості для зростання відносної величини державного боргу України. Для забезпечення міцності фінансової системи у випадку дії зовнішніх шоків доцільно знизити ліміт державного і гарантованого державою боргу до рівня 40% ВВП.

Одним із важливих завдань управління державним боргом є пошук оптимального співвідношення між витратами на обслуговування боргу і ризиками, пов'язаними з державним боргом. Ключовими факторами, які впливають на це співвідношення, є розмір державного боргу, можливості коригування доходів/видатків бюджету, гнучкість монетарної і валютної політики, постійність доступу до ринкових позик.

Для оцінки ризиків, пов'язаних із державним боргом України, на нашу думку, доцільно проводити стрес-тестування портфеля боргових зобов'язань держави виходячи з економічних і фінансових потрясінь, на які потенційно може наражатися країна. Невід'ємним елементом системи управління ризиками у сфері державного боргу мають бути аналіз і моніторинг макроекономічних ризиків, які впливають на стан державних фінансів і боргову спроможність уряду.

Підсумовуючи дослідження зарубіжного досвіду врегулювання боргових проблем можна виділити такі напрями оптимізації управління державним боргом України:

— вдосконалення нормативно-правового забезпечення боргових відносин через прийняття Закону України «Про державний борг та гарантований

державою борг»;

— зміна пропорцій між внутрішнім і зовнішнім державним боргом на користь внутрішнього;

— проведення постійного моніторингу та підвищення прозорості управління державним боргом через періодичне оприлюднення інформації про цілі та інструменти боргової політики держави, програми майбутніх запозичень;

— зменшення граничного рівня державного боргу до 40% ВВП, що відобразатиме рівень розвитку вітчизняних фінансових ринків і сприятиме більш відповідальному управлінню державним боргом;

— заснування Фонду управління державним боргом, який би займався операціями з мінімізації ризиків та витрат на обслуговування боргу;

— створення Державного банку реконструкції і розвитку, який здійснюватиме управління запозиченнями, залученими на цілі розвитку.

Список використаної літератури:

1. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, September 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.
2. Дудченко В. Сучасний стан та структура державного боргу країн Європи / Вікторія Дудченко // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 11, ч. 1. – С. 98-103.
3. Флейчук М. І. Боргова криза європейських країн та її наслідки для світової економіки / М. І. Флейчук, Н. А. Гнат // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 57–67.
4. Крилова Н. Управління державним боргом в Україні: вплив Європейської боргової кризи / Н. Крилова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – №140. – С. 69-71.
5. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

/2456-17

6. Довідка щодо державного та гарантованого державою боргу у 2008–2013 рр. / Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish>